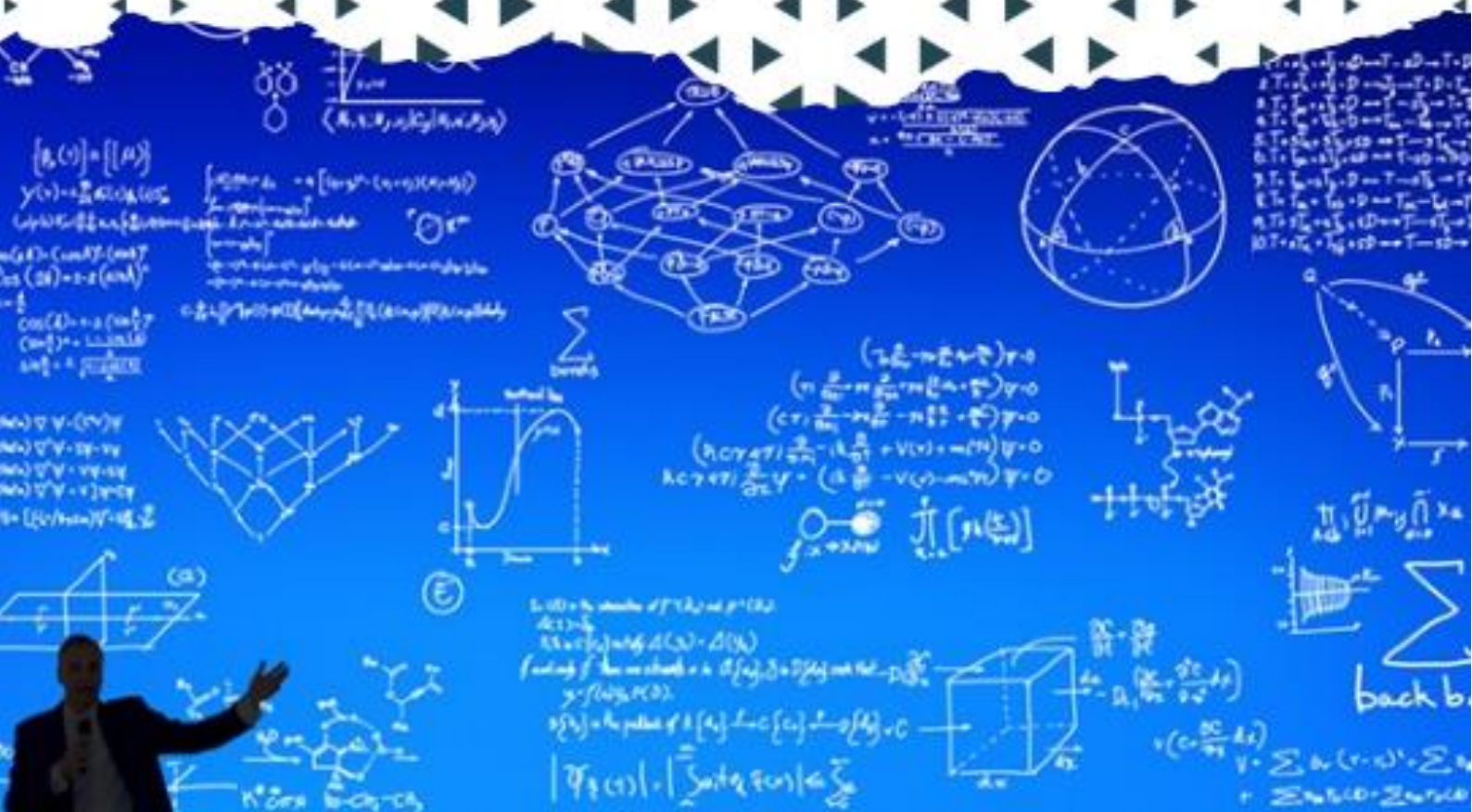

ZAMONAVIY ILM-FAN VA TA'LIM: MUAMMO VA YECHIMLAR ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA

Google Scholar doi

zenodo

OpenAIRE

+998945668868

<https://innoworld.net>

2025

INNOVATIVE WORLD

**«INNOVATIVE WORLD» ILMIY TADQIQOTLARNI QO'LLAB-
QUVVATLASH MARKAZI**

**«ZAMONAVIY ILM-FAN VA TADQIQOTLAR: MUAMMO VA
YECHIMLAR» NOMLI 2025-YIL № 2-SONLI ILMIY, MASOFAVIY,
ONLAYN KONFERENSIYASI**

**ILMIY-ONLAYN KONFERENSIYA TO'PLAMI
СБОРНИК НАУЧНЫХ-ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЙ
SCIENTIFIC-ONLINE CONFERENCE COLLECTION**

Google Scholar

ResearchGate

zenodo

ADVANCED SCIENCE INDEX

Directory of Research Journals Indexing

innoworld.net

An'anaviy ta'lim jarayonida boshqaruvning murakkabligi va inson omiliga bog'liqlikni kamaytirish.**Jo'rayeva Gulxayo Sabirovna**

Xalqaro Nordik universiteti magistranti

jurayevagulhayo672@gmail.com

An'anaviy ta'lim tizimi uzoq yillardan beri inson resurslariga tayangan holda boshqaruvni amalga oshirib kelmoqda. Ushbu tizimda dars jadvali tuzish, o'quv dasturlarini rejalashtirish, talabalarni ro'yxatga olish, ularning davomatini va baholarini nazorat qilish, shuningdek, o'qituvchilarning ish faoliyatini tahlil qilish kabi muhim funksiyalar to'liq inson omiliga bog'langan. Bunday tizimda har bir ma'muriy qaror inson tajribasi, shaxsiy fikri va mavjud vaziyatga bo'lgan yondashuviga asoslanadi. Bu esa boshqaruvda subyektivlikning kuchayishiga olib keladi.

Ta'lim muassasalarining soni va ulardagi talabalar soni yil sayin ortib borayotgan bir paytda, mavjud an'anaviy boshqaruv shakli o'z samaradorligini yo'qotmoqda. O'qituvchilar va ma'muriyatga yuk tushib ketishi, turli xatoliklarning yuzaga kelishi, hisobot va statistika yuritishdagi chalkashliklar ta'lim sifatiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Misol uchun, yirik universitetlarda har semestr boshida minglab talabalar uchun dars jadvalini shakllantirish katta vaqt va kuch talab qiladi. O'qituvchilarning yuklamasi, xonalar yetarliligi, guruhlar kesishmasi kabi omillarni hisobga olgan holda qo'lda jadval tuzish murakkab muammo hisoblanadi. Bu jarayon ko'plab nosozliklar, takroriy o'zgarishlar va talabalarda norozilikni keltirib chiqaradi.

Inson omiliga haddan tashqari tayanishning oqibatlar

Inson omiliga haddan tashqari tayanish bir nechta salbiy holatlarni yuzaga keltiradi:

- **Xatoliklar:** Qo'lda olib boriladigan jarayonlar doimo insoniy xatolar ehtimolini oshiradi. Masalan, noto'g'ri baho qo'yish, dars jadvalidagi xatolar, yo'qlama yuritishda kamchiliklar.
- **Subyektiv qarorlar:** Insonlar turli holatlarga shaxsiy qarashlar asosida baho berishi mumkin. Bu esa adolatsizlik va tengsizlik holatlarini keltirib chiqaradi.
- **Ish unumdorligining pasayishi:** Oddiy boshqaruv funksiyalarini bajarish uchun ortiqcha vaqt, kuch va resurslar sarflanadi.
- **Ma'lumotlarni yo'qotish xavfi:** Qog'ozda olib boriladigan hisobotlar, kundaliklar va arxivlar yo'qolib qolishi yoki yaroqsiz holga kelishi mumkin.
- **Axborot oqimidagi uzilishlar:** Yangi o'quvchilar qabulida yoki boshqa jarayonlarda axborotlarning kechikib yetib borishi tizimni izdan chiqaradi.

Ta'lim sifati, ayniqsa boshqaruvdagi barqarorlik bilan chambarchas bog'liq. Boshqaruvdagi uzilishlar esa to'g'ridan-to'g'ri o'quv jarayoniga salbiy ta'sir qiladi.

Raqamli texnologiyalar yordamida boshqaruvni optimallashtirish

Bugungi raqamli asrda ta'lim tizimini avtomatlashtirish va boshqaruv murakkabligini kamaytirish imkoniyatlari nihoyatda keng. Quyidagi texnologiyalar bu borada sezilarli yutuqlarga erishishga xizmat qilmoqda:

- **Ta'limni boshqarish axborot tizimlari (TBAT):** Ushbu tizimlar dars jadvalini avtomatik tuzish, o'qituvchilar va talabalar yuklamasini hisoblash, o'quv jarayonini nazorat qilish imkonini beradi.
- **Elektron kundalik va jurnal platformalari (masalan, E-journal, MyEduPage):** Talabalarni baholash, yo'qlama yuritish, ota-onalar bilan aloqa qilishni avtomatlashtiradi.
- **Bulutli texnologiyalar:** Barcha ma'lumotlar yagona bazada saqlanadi. Bu esa istalgan joydan turib tizimga kirish va uni boshqarish imkonini beradi.
- **AI va tahliliy vositalar:** Sun'iy intellekt asosida ishlovchi tizimlar o'quvchilarning rivojlanish dinamikasini tahlil qiladi, xatoliklar ehtimolini oldindan aniqlaydi, takliflar beradi.
- **Yagona portal tizimlari:** Talaba, o'qituvchi, ma'muriyat, ota-onalar uchun yagona platformada boshqaruv imkoniyati yaratadi.

Bu texnologiyalar inson aralashuvisiz muhim qarorlarni avtomatik ravishda qabul qilishga yordam beradi, bu esa boshqaruvni yanada soddalashtiradi.

Avtomatlashtirish natijasida erishiladigan yutuqlar

Zamonaviy texnologiyalarni joriy etish orqali boshqaruvda quyidagi ijobiy natijalarga erishiladi:

- **Jarayonlarning aniqligi:** Avtomatlashtirilgan tizimlar hisob-kitobda xatoliklarga yo'l qo'ymaydi.
- **Ish hajmi kamayadi:** O'qituvchi va ma'murlar vaqtni hisobot tayyorlashga emas, ta'lim sifatini oshirishga sarflaydi.
- **Shaffoflik ortadi:** Har bir qaror tizimda qayd etiladi, barcha foydalanuvchilar uchun ochiq.
- **Tahlil qilish imkoniyati:** O'quv jarayoni haqidagi statistik ma'lumotlarni avtomatik yig'ish va tahlil qilish orqali strategik qarorlar qabul qilish osonlashadi.
- **Moslashuvchanlik va tezkorlik:** Raqamli tizimlar turli holatlarga tezda moslasha oladi, bu esa boshqaruvni yanada dinamik qiladi.

Masalan, ayrim rivojlangan mamlakatlarda sun'iy intellekt yordamida talabalar holatini kuzatib boruvchi tizimlar joriy etilgan bo'lib, bu orqali o'z vaqtida chora ko'rish imkoniyati yaratilmoqda.

Maqsad va vazifalar

Mazkur tadqiqotning asosiy maqsadi – an'anaviy ta'lim tizimida boshqaruv jarayonlarining murakkabligini tahlil qilish, inson omiliga haddan tashqari bog'liqlikni kamaytirish yo'llarini aniqlash hamda zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy qilish orqali boshqaruvning samaradorligini oshirishdan iborat.

Ushbu maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilab olindi:

1. An'anaviy ta'lim tizimidagi boshqaruv shakllari va ularning muammoli jihatlarini tahlil qilish;
2. Inson omilining boshqaruvga ta'sir darajasini aniqlash hamda uning salbiy oqibatlarini ko'rsatib berish;
3. Ta'lim boshqaruvida axborot texnologiyalarining o'rne va ahamiyatini ilmiy asoslash;
4. Tizimni raqamlashtirish orqali inson omiliga bog'liqlikni kamaytirish yo'llarini taklif qilish;
5. Raqamli texnologiyalar asosida samarali boshqaruv mexanizmlarini ishlab chiqish;
6. Amaldagi ta'lim tizimida zamonaviy yechimlarni joriy etish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqish.

Yuqoridagi vazifalarni izchil hal etish orqali ta'lim tizimidagi boshqaruv jarayonlarini soddalashtirish, tezkorlikni oshirish va inson omiliga bog'liq xatoliklarni minimallashtirish imkoniyatlari aniqlanadi.

An'anaviy ta'lim tizimidagi muammolar

An'anaviy ta'lim tizimi uzoq yillar davomida o'zining samaradorligini namoyon qilgan bo'lsa-da, zamonaviy talablarga javob berishda bir qator cheklovlarga ega. Avvalo, bunday tizimda boshqaruv jarayonlari asosan inson omiliga tayanadi. Bu esa, o'z navbatida, qaror qabul qilishda subyektivlik, kechikish va xatoliklar ehtimolini oshiradi.

Birinchidan, an'anaviy tizimda hujjat va ma'lumotlar aylanishi ko'p hollarda qo'lda, ya'ni qog'oz shaklida amalga oshiriladi. Bu esa hujjatlarning yo'qolishi, noto'g'ri yuritilishi yoki muhim axborotning kechikib yetkazilishiga olib keladi. Natijada, boshqaruv qarorlari zamonaviy raqobat sharoitida yetarlicha tez va samarali qabul qilinmaydi.

Ikkinchidan, o'qituvchi va ma'muriy xodimlar tomonidan talabalarni baholashda subyektiv yondashuvlar uchraydi. Har bir talabaning bilim darajasini obyektiv baholash qiyinlashadi, bu esa umumiy ta'lim sifatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Uchinchidan, an'anaviy ta'lim tizimida talabalar faoliyatini kuzatish va tahlil qilish jarayonlari cheklangan. Dars davomida talabalar ishtirokini, faoliyatini va intizomini muntazam nazorat qilish qiyin kechadi. Bu holat, ayniqsa, katta auditoriyalar yoki masofaviy ta'lim shaklida yanada murakkablashadi.

To'rtinchidan, ma'lumotlarning markazlashmagan shaklda saqlanishi ularni tahlil qilish va samarali boshqarish imkoniyatlarini cheklaydi. Statistik

ma'lumotlarni yig'ish, tahlil qilish va ularga asoslangan qarorlar qabul qilish uchun ko'p vaqt va inson resurslari talab etiladi.

Yuqoridagi muammolar an'anaviy ta'lim tizimida boshqaruvning murakkablashuvi va inson omiliga haddan tashqari bog'liqlik mavjudligini ko'rsatadi. Bu holat esa ta'lim jarayonining innovatsion texnologiyalar yordamida modernizatsiya qilinish zarurligini yanada kuchaytiradi.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Raqamli ta'limni rivojlantirish strategiyasi"ga oid qaror va farmonlari, 2020–2023 yillar.
2. Karimov A., Xasanov B. – "Ta'lim jarayonini boshqarishda zamonaviy yondashuvlar". Toshkent: TDPU nashriyoti, 2022.
3. Azizov M. – "Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining ta'limda qo'llanilishi". Samarqand, 2021.
4. UNESCO. Education and digital transformation: Global perspectives. Paris, 2022.
5. OECD. Digital Education Outlook 2021: Pushing the Frontiers with AI, Blockchain and Robots.
6. www.edu.uz – O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi rasmiy sayti.

